

Uvod.

Glavni izvori i djela o hrvatskoj povijesti.

Povijesti uopće. Povijest je znanost o događajima i promjenama među ljudima. No ona se ne obazire na sve događaje i na sve promjene ljudske, već jedino na one, koji imaju historijsku važnost ili ih prate historijske posljedice. Historik dakle treba da iznosi samo ono, što je historijsko i što je od historijskoga interesa. U takvom pak smislu historija se jamačno od tolikih znanosti, što ih je duh ljudski privrijedio kroz mnoge vijekove, najviše doima srca čovječjega. Razlog toj pojavi leži u tom, što se ona bavi onim predmetom, koji odista i može da bude čovjeku najmiliji, to jest čovjekom samim. To poglavito vrijedi onda, kad je govor o prošlosti pojedinih naroda, jer historija je tako reći ona neumrla duša u njihovu narodnom tijelu pa im čuva trajno ime još i tada, kad su fizički već izumrli. Stoga se od drevne davnine svi narodi toliko bave proučavanjem svoje prošlosti, a i vazda se našlo ljudi, koji su je bilježili baš s nakanom, da se potomstvu sačuva uspomena na dična djela djedova i pradjedova. Tako se zgodi, da se gotovo kod svih naroda veoma davno pojavilo pisanje povijesti: ona je ponos svega naroda, ponos seljaka i velikaša, pače u svako se doba poznavanje prošlosti tijesno vezalo uz pojam ozbiljnoga patriotizma. I odista, historija nas uči upoznavati velike političke istine, što vrijede za sve narode i za sva vremena. Naročito je u novije doba, više nego ikad prije, duh ljudski spoznao njezinu golemu vrijednost pa je stoga stavlja u prve redove u pitanju moderne obrazovanosti. Historija nam naime u prvom redu proširuje u velikoj mjeri duševni pogled, jer tek po njoj postaje jasna sama sadašnjost s mnoštvom njenih događaja i gomilom ideja, njenih raznovrsnih zahtjeva i brojnih potreba. Historija nam oštri smisao za голу realnost, obogaćuje nazore naše o životu, omogućuje nam točno poznavanje ljudi, pokazuje snagu ideja, kao i važnost krepkoga individua u cjelini bilo narodnoj bilo ljudskoj. Samo historija nam podaje razumijevanja za onu čudesnu cjelinu, što je nazivamo socijalnim organizmom. Ona nas uči, kako i u razvitku ovoga organizma svaki uzrok prate neumoljivom nuždom njegove posljedice, koje potom opet postaju novim uzrocima. Ona nam otkriva nerazre-